

พวงมโหตร

อาจารย์สายใจ เจริญรัตน์

ลำดับที่ 73

พวงมโหตร

โดย : อาจารย์สายใจ เจริญรื่น

พิมพ์ครั้งที่ 1 : พฤศจิกายน 2555

พิมพ์โฆษณาครั้งนี้ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ตามกฎหมายแล้ว

© สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

ไม่อนุญาตให้สแกนหนังสือ หรือคัดลอกเนื้อหาส่วนหนึ่งส่วนใดเพื่อสร้างฐานข้อมูล

อิเล็กทรอนิกส์ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากสำนักพิมพ์และเจ้าของลิขสิทธิ์แล้วเท่านั้น

ISBN : 978-616-00-0469-0

ราคา 190 บาท

บรรณาธิการเล่ม : ศรัณย์รัชต์ เขียงไกรเวช คณิศร ก้อนรัมย์

บรรณาธิการที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์จรรยา เดชบุญพร

ออกแบบปก/รูปเล่ม/ถ่ายภาพ : อติศักดิ์ ภูพันลำ

พิมพ์ที่ : บริษัทวี.พรินท์ (1991) จำกัด

เจ้าของ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา : บริษัทสถาพรบุ๊คส์ จำกัด

กรรมการผู้จัดการ/บรรณาธิการอำนวยการ : วรพันธ์ โลกิตสถาพร

รองกรรมการผู้จัดการ : สุภัคชญา โลกิตสถาพร

บรรณาธิการบริหาร : ประวิทย์ สุวณิชย์

ผู้จัดการฝ่ายผลิต : ธัญญภัทร์ พงษ์ไชย์

ผู้จัดการฝ่ายขาย : กิ่งแก้ว ลิกะไชย

ผู้จัดการฝ่ายสื่อสารองค์กรและกิจกรรมสัมพันธ์ : นฤเบศ สมฤทธิ์

ผู้จัดการฝ่ายลิขสิทธิ์ต่างประเทศ : สิ้นธุ์ พรสว่างโรจน์

จัดจำหน่ายทั่วประเทศโดย : บริษัทสถาพรบุ๊คส์ จำกัด

18 ซอยลาดปลาเค้า 63 ถนนลาดปลาเค้า แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพฯ 10220

โทร. 0-2940-3855-6 โทรสาร 0-2940-3970

กองบรรณาธิการ : stpbook@yahoo.com

ฝ่ายสำนักงาน : info@satapornbooks.com www.satapornbooks.com

หากท่านผู้อ่านพบหนังสือไม่ได้มาตรฐาน เช่น หน้ากระดาษสลับกัน หน้าขาดหาย การเข้าเล่มไม่สมบูรณ์

สำนักพิมพ์ยินดีรับผิดชอบเปลี่ยนหนังสือเล่มใหม่ให้ท่าน

โปรดติดต่อและส่งหนังสือคืนพร้อมรายละเอียดการชำรุด

ไปตามที่อยู่ด้านบน หรือ โทร. 0-2940-3855-6 ต่อ 21, 54

สำนักพิมพ์นี้เป็นสมาชิกสมาคมผู้จัดพิมพ์
และผู้จำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทย

ระบบรางวัลวรรณกรรมดีเด่นได้

www.thaibookrecommend.com

คำนำ

พวงมโหตร เป็นศิลปวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของคนไทย หลายจังหวัดมีประเพณีการทำพวงมโหตรเพื่อใช้ตกแต่งวัด และบ้านเรือนในเทศกาลต่าง ๆ เช่น เทศกาลออกพรรษา ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า หรืองานบุญอื่น ๆ เป็นกิจกรรมหนึ่ง ที่แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือร่วมใจกันของชาวบ้าน ผู้เฒ่า ผู้แก่ที่มีความรู้ และถ่ายทอดวิธีการตัดพวงมโหตรให้แก่ รุ่นหนุ่มสาวหรือลูกหลานในท้องถิ่น ซึ่งเป็นการสร้าง ให้เกิดทั้งความสามัคคี และเป็นการถ่ายทอดความรู้จาก คนรุ่นบรรพบุรุษสู่ลูกหลานอีกด้วย โดยนำกระดาสแก้ว หรือกระดาสา มาพับ ตัดให้เป็นลวดลายต่าง ๆ แล้วเจาะรู ร้อยด้วยเชือก แล้วนำไปแขวน

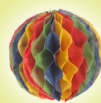
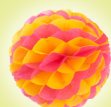
การตัดพวงมโหตรเป็นเรื่องที่ไม่ยาก หากศึกษาวิธีการ ตัดจนเข้าใจแล้วจะสามารถสร้างสรรค์ให้เป็นรูปแบบ อื่น ๆ ได้อีกมากมาย นอกเหนือไปจากที่ผู้เขียนได้นำเสนอ ภายในเล่มจำนวน 20 แบบ ทั้งแบบที่ตัดได้ง่าย ไม่ซับซ้อน และแบบที่ค่อนข้างซับซ้อน โดยตัดจากกระดาสากับ กระดาสแก้ว รวมทั้งมีแบบตัดที่สามารถนำไปปรับใช้ได้ตาม ต้องการ

อาจารย์สายใจ เจริญรื่น

สารบัญ

บทนำ	5	การทำลูกยอด	70
วัสดุอุปกรณ์	6	แบบที่ 1	70
การพับกระดาษเพื่อตัดพวงมโหตร	8	แบบที่ 2	73
แบบที่ 1	9	แบบที่ 3	76
แบบที่ 2	12	แบบที่ 4	79
แบบที่ 3	17	แบบที่ 5	82
แบบที่ 4	21	ประวัติผู้เขียน	87
แบบที่ 5	24		
แบบที่ 6	29		
แบบที่ 7	33		
แบบที่ 8	37		
แบบที่ 9	41		
แบบที่ 10	45		
แบบที่ 11	49		
แบบที่ 12	54		
แบบที่ 13	58		
แบบที่ 14	62		
แบบที่ 15	66		

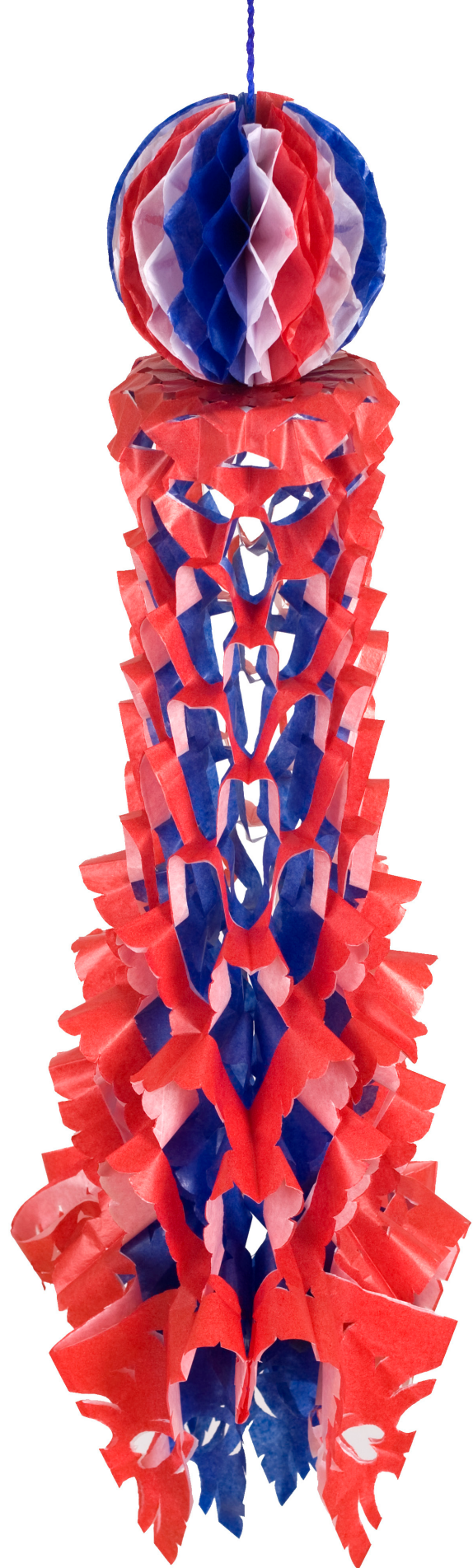

บทนำ

พวงมโหตร อ่านว่า พวง-มะ-โหด มีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ว่า พวงอุบะ ซึ่งห้อยประดับอยู่ที่คันทาลฉัตร ทำด้วยผ้าตาตทอง, ลูกพวงมโหตร ก็ว่า

พวงมโหตร อาจเรียกได้ว่าเป็นงานช่างหรืองานฝีมืออีกประเภทหนึ่งที่มีการสั่งสมและถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยสู่ลูกหลานภายในท้องถิ่น จึงพบว่าในแต่ละท้องถิ่นที่มีชื่อเรียกที่แตกต่างกันออกไป ที่จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดน่าน จังหวัดแพร่ จังหวัดเชียงใหม่ เรียกว่า ‘ตุ่งพญาลอ หรือ ตุ่งไล่หมู’ จังหวัดระยอง จังหวัดนครสวรรค์ เรียกว่า ‘พวงเต่าร้าง พวงเต่าร้าง พวงรัง เต่าร้าง’ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดเลย เรียกว่า ‘พวงมาลัย’ จังหวัดอุดรดิตถ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดชัยนาท จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดอ่างทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เรียกว่า ‘พวงระย้า หรือ พวงมโหตร’

พวงมโหตรนี้พบเห็นได้บ่อยตามต่างจังหวัด เมื่อมีการจัดงานมงคลหรืองานรื่นเริงตามเทศกาลต่าง ๆ ทั้งที่บ้านและที่วัด แต่ปัจจุบันในกรุงเทพฯ ก็หาได้ไม่ยากนัก ทั้งที่ตัดจากกระดาษแก้ว กระดาษสา หรือแม้แต่กระดาษจากนิตยสารก็มีปรากฏให้เห็น อาจเป็นเพราะว่าหลายหน่วยงานได้มีการรณรงค์ให้เห็นถึงความสำคัญและคุณค่าของภูมิปัญญาไทยมากขึ้น ซึ่งถือเป็นเรื่องดีสำหรับอนาคตของศิลปวัฒนธรรมไทย ที่จะไม่ถูกแทรกแซงจากวัฒนธรรมต่างชาติจนหมด

วัสดุอุปกรณ์

วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการตัดพวงมโหตร
ได้แก่

1. กระดาษ

เป็นวัสดุที่สำคัญในการตัดพวงมโหตร ที่นิยมคือ
กระดาษแก้วและกระดาษสา

● กระดาษแก้ว

เป็นกระดาษที่มีเนื้อบาง สีฉ่ำสดใส มีทั้งหมด 7 สี
ได้แก่ สีแดง สีเหลือง สีเขียว สีส้ม สีชมพู สีน้ำเงิน และ

สีขาว เนื้อกระดาษค่อนข้างลื่น แต่มีน้ำหนัก และราคาไม่
แพง เมื่อนำมาตัดเป็นพวงมโหตรจะทำให้ได้รูปทรงสวย

● กระดาษสา

เนื้อหนากว่ากระดาษแก้วเล็กน้อย มีความนุ่ม
และไม่ลื่น จึงตัดได้สะดวกกว่า มีหลายสี หลายลาย
แต่ราคาค่อนข้างสูง และไม่เหมาะกับการนำมาตัด
เป็นพวงมโหตรขนาดใหญ่ เนื่องจากมีน้ำหนักค่อนข้าง
น้อย จึงได้รูปทรงไม่สวยงามนัก

2. เชือกสำหรับแขวน

สามารถเลือกใช้วัสดุต่างๆ ได้ตามความต้องการ เช่น เชือกกระดาษสา เชือกไนลอน ด้ายถัก เอ็น แต่ในเล่มนี้ผู้เขียนเลือกใช้เชือกกระดาษสา เนื่องจากมีสีสันสวยงาม และมีให้เลือกหลายสี สามารถเลือกสีกัลยกัน หรือสีตัดกับสีของกระดาษที่นำมาตัด ทำให้มีความสวยงามมากขึ้น

3. กระดาษแข็ง

นำมาตัดเป็นแป้นวงกลมสำหรับทำที่รองแขวน และเป็นแบบตัดสำหรับทำลูกยอด

4. เข็มหรือเหล็กแหลม

ใช้เจาะรูกระดาษแข็งสำหรับร้อยเชือก

5. กาวลาเท็กซ์

ใช้ในขั้นตอนการประกอบลูกยอด

6. ไม้บรรทัด

ใช้สำหรับวัดขนาดกระดาษ และวัดระยะห่างของลาย

7. ดินสอ-ยางลบ

ใช้ในขั้นตอนการวาดแบบ

8. วงเวียน

ใช้วาดรูปวงกลมบนกระดาษแข็ง ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางตามต้องการ แล้วใช้กรรไกรหรือคัตเตอร์ตัดตามรอยเพื่อเป็นแบบตัดสำหรับทำลูกยอด

9. กรรไกร

ใช้สำหรับตัดกระดาษ ควรมีหลายขนาดและหลายรูปแบบ ได้แก่

- **กรรไกรตัดกระดาษ** ควรเลือกขนาดเหมาะสมเมื่อใช้สำหรับตัดกระดาษให้มีขนาดตามต้องการ

- **กรรไกรสแตนเลสปลายแหลม** มีความคมมากกว่ากรรไกรตัดกระดาษทั่วไป เมื่อนำมาใช้จึงได้ลายที่เรียบ สวยงาม และตัดได้ง่ายกว่า

- **กรรไกรปลายโค้ง** คือกรรไกรที่ส่วนปลายมีลักษณะโค้ง เมื่อนำไปตัดจะได้กระดาษที่มีลักษณะเป็นเส้นโค้ง ได้รูปสวย

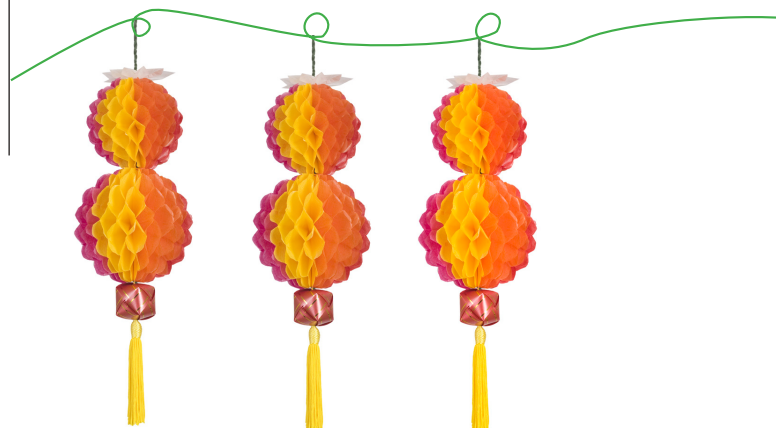
- **กรรไกรซิกแซ็ก** คือส่วนคมของกรรไกรมีลักษณะเป็นหยัก เมื่อนำไปตัดจะได้กระดาษที่มีลักษณะเป็นเส้นหยัก (เส้นซิกแซ็ก)

10. คัตเตอร์

ใช้สำหรับตัดกระดาษให้มีขนาดตามต้องการ

11. คลิปหนีบกระดาษ

ใช้สำหรับหนีบกระดาษที่พับไม่ให้เลื่อนขณะตัดลาย

การพับกระดาษเพื่อตัดพวงมโหตร

ขั้นตอนแรกของการทำพวงมโหตรคือการพับกระดาษ ซึ่งแบ่งตามวิธีการพับได้ดังนี้

1. การพับ 3 ทบ
2. การพับ 4 ทบ แบบที่ 1
3. การพับ 4 ทบ แบบที่ 2

การพับกระดาษทั้งสามวิธีนี้ เป็นพื้นฐานที่สามารถนำไปปรับใช้ในการตัดพวงมโหตรได้หลายรูปแบบ

หมายเหตุ : การพับกระดาษทั้งสามวิธี จะได้กระดาษที่มีสองด้าน ดังนี้

ด้านเปิด คือขอบกระดาษด้านที่เมื่อพับแล้วมองเห็นขอบกระดาษหลายแผ่น และสามารถจับกระดาษเปิดหรือกางออกได้

ด้านปิด คือขอบกระดาษด้านที่เมื่อพับแล้วมองเห็นขอบกระดาษเพียงหนึ่งแผ่น และไม่สามารถจับกระดาษเปิดหรือกางออกได้

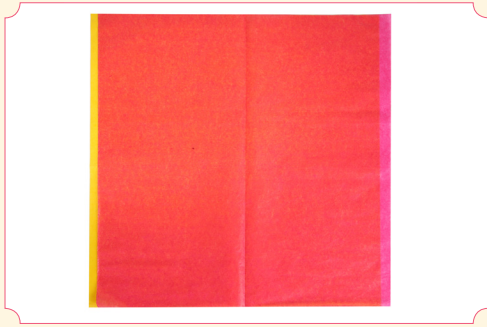
แบบที่ 1

(พับ 3 ทบ)

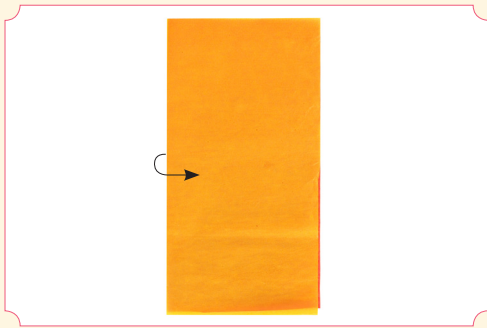
วัสดุอุปกรณ์

1. กระดาษแก้วสีเหลืองกับสีแดง
2. กรรไกรแบบต่างๆ
3. กระดาษแข็ง
4. เชือกสำหรับแขวน

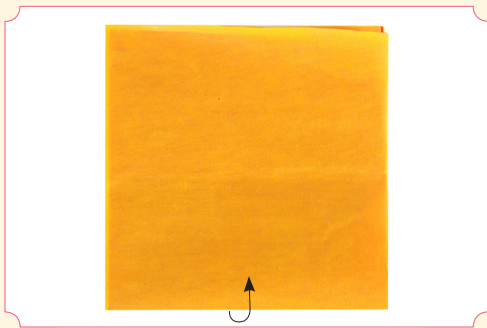
ขั้นตอนการทำ

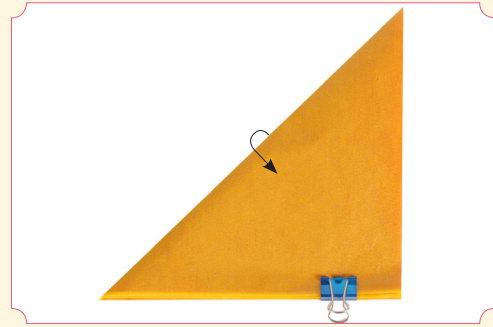
1. ตัดกระดาษแก้วสีเหลืองกับสีแดงเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขนาด 10x10 นิ้ว จำนวนสีละ 1 แผ่น แล้ววางกระดาษแก้วสีแดงซ้อนบนกระดาษแก้วสีเหลือง

2. พับทบครึ่งจากด้านซ้ายไปด้านขวา แล้วจัดให้ขอบกระดาษทุกด้านเสมอกัน

3. พับทบครึ่งจากด้านล่างขึ้นไปด้านบน แล้วจัดให้ขอบกระดาษทุกด้านเสมอกัน

4. พับครึ่งในแนวทแยง โดยพับมุมกระดาษด้านบนซ้ายลงมาจดกับมุมกระดาษด้านล่างขวา แล้วหนีบด้านเปิดด้วยคลิปหนีบกระดาษ

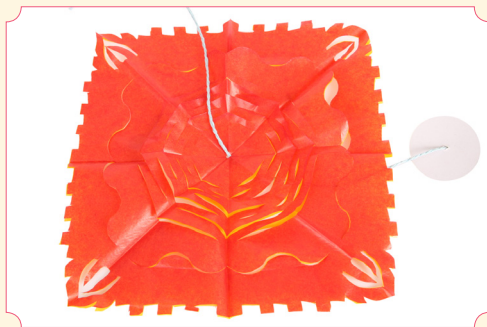

5. ตัดกระดาษตามแบบตัดลาย โดยเริ่มจากด้านเปิดตามลำดับดังนี้

1. ตัดเส้นโค้งจากขอบกระดาษด้านล่าง (ด้านเปิด) ขึ้นไปด้านบน (ด้านปิด) โดยใช้กรรไกรปลายโค้ง
2. ตัดเส้นตรงสลับกันไปมาจำนวน 7 เส้น โดยเหลือขอบกระดาษทั้งสองด้านไว้ด้านละ 1 เซนติเมตร
3. ตัดปลายกระดาษด้านขวาตามผังลาย
4. ตัดปลายแหลมด้านซ้ายออกเล็กน้อยเพื่อร้อยเชือกสำหรับแขวน

6. กางกระดาษออก จะได้กระดาษที่มีลักษณะดังรูป

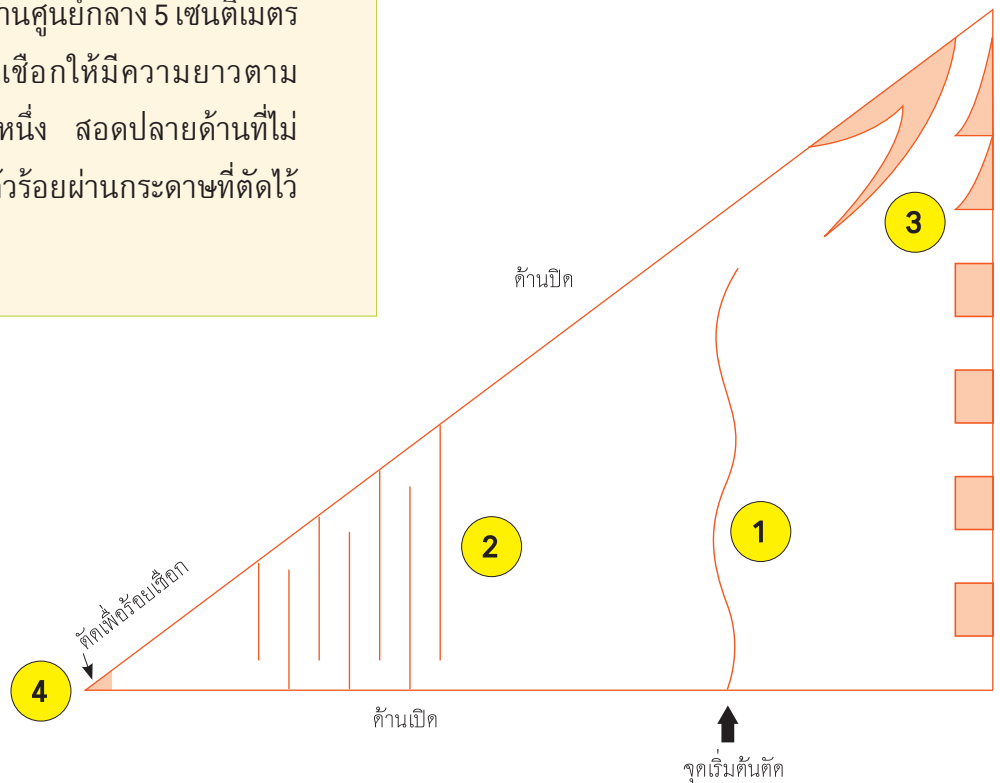

7. ตัดกระดาษแข็งขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 5 เซนติเมตร เจาะรูตรงกลาง จากนั้นตัดเชือกให้มีความยาวตามต้องการ ผูกปมที่ปลายด้านหนึ่ง สอดปลายด้านที่ไม่ผูกปมเข้าไปในรูกระดาษแข็ง แล้วร้อยผ่านกระดาษที่ตัดไว้ โดยสอดจากด้านล่างขึ้นมา

8. ยกพวงมโหตรขึ้นตรงๆ แล้วจัดกระดาษให้ได้รูปทรงสวยงาม

แบบตัดลายแบบที่ 1

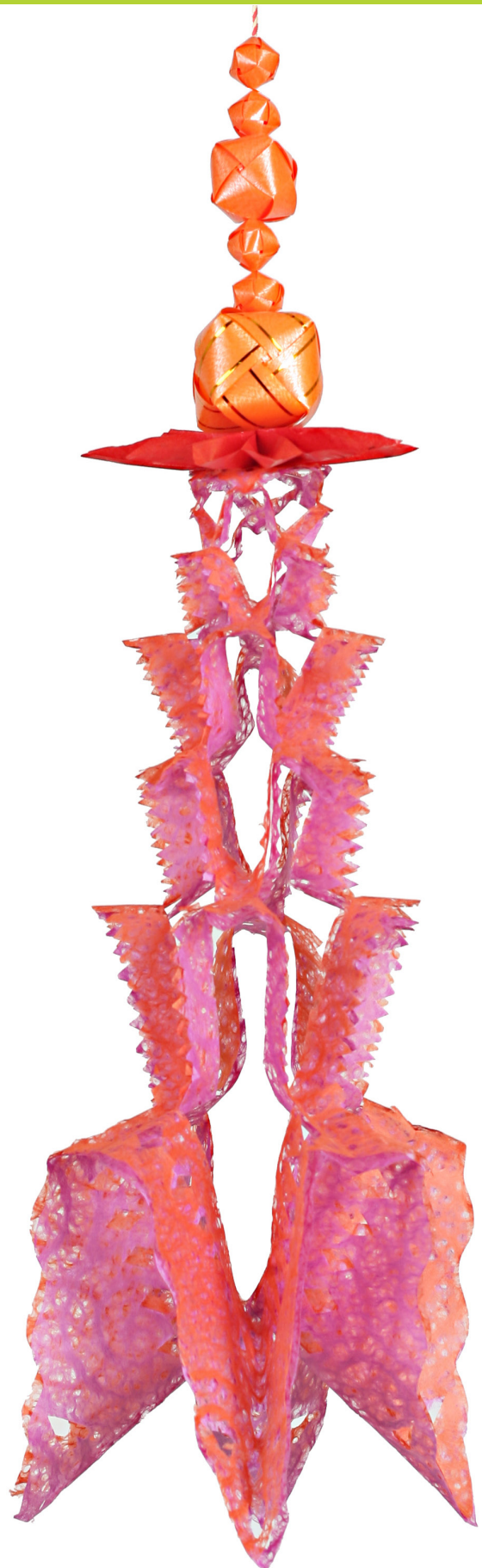

แบบที่ 2

(พับ 3 ทบ)

วัสดุอุปกรณ์

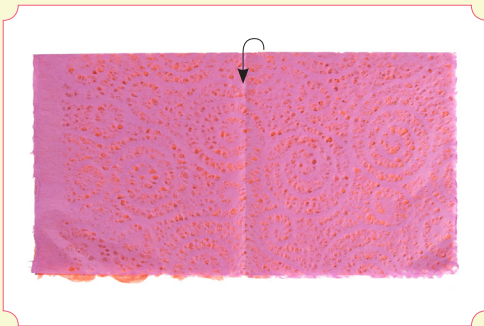
1. กระดาษสาสีม่วงกับสีส้ม
2. กรรไกรแบบต่างๆ
3. กระดาษแข็ง
4. เชือกสำหรับแขวน

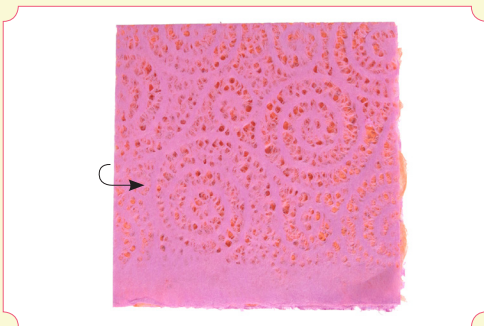
ขั้นตอนการทำ

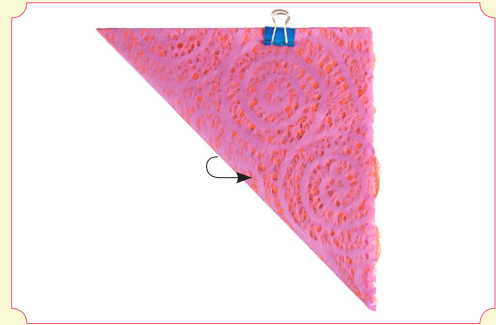
1. ตัดกระดาษสาสีม่วงกับสีส้มเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาด 10x10 นิ้ว จำนวนสีละ 1 แผ่น แล้ววางกระดาษสาสีส้มซ้อนบนกระดาษสาสีม่วง

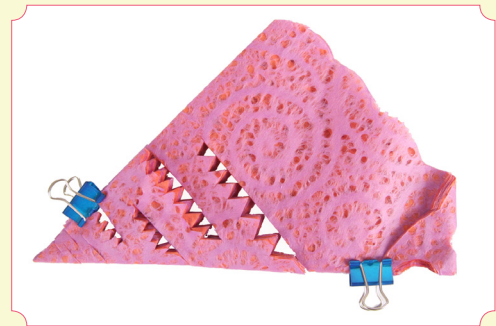
2. พับทบครึ่งจากด้านบนลงด้านล่าง แล้วจัดให้ขอบกระดาษทุกด้านเสมอกัน

3. พับทบครึ่งจากด้านซ้ายไปด้านขวา แล้วจัดให้ขอบกระดาษทุกด้านเสมอกัน

4. พับครึ่งในแนวทแยงโดยพับมุมกระดาษด้านล่างซ้ายขึ้นไปจดกับมุมกระดาษด้านบนขวา แล้วใช้คลิปหนีบด้านบน

5. วางกระดาษดังรูปแล้วตัดตามแบบตัดลายโดยเริ่มจากด้านปิด (ด้านล่าง) ตามลำดับดังนี้

แบบตัดลายที่ 1

1. ตัดเส้นตรงจากขอบกระดาษด้านบนและด้านล่าง 8 เส้น โดยเหลือขอบกระดาษไว้ด้านละ 1 เซนติเมตร แล้วตัดขอบเส้นตรงด้านบนของเส้นที่ 5-8 ด้วยกรรไกรซิกแซ็ก

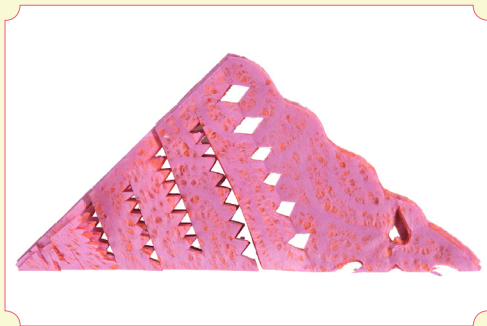
2. ตัดขอบกระดาษด้านล่างด้วยกรรไกรปลายโค้ง

แบบตัดลายที่ 2

1. พับปลายแหลมของชายกระดาษด้านล่างขึ้นมา 3 เซนติเมตร หนีบด้วยคลิปหนีบกระดาษ แล้วตัดเส้นโค้งที่ขอบกระดาษทั้งสองด้าน

6. พับชายกระดาษด้านขวาเข้ามาในลักษณะดังรูป โดยให้รอยพับอยู่ที่ปลายแหลมของลายที่ตัดไว้ ตัดรูปสามเหลี่ยมตลอดแนวตามตำแหน่งในแบบตัดลายที่ 3 เว้นระยะห่างกันประมาณ 0.5 เซนติเมตร

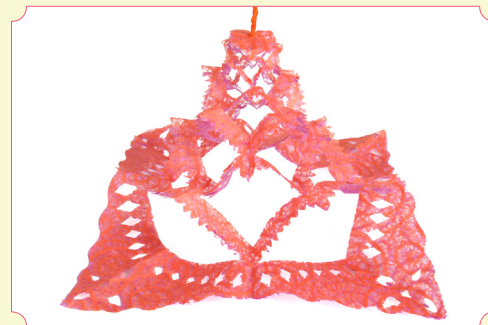
7. ดึงคลิปหนีบกระดาษออก แล้วตัดปลายแหลมด้านซ้าย ออกเล็กน้อยเพื่อร้อยเชือกสำหรับแขวน

8. แกงกระดาษออก จะได้กระดาษที่มีลักษณะดังรูป

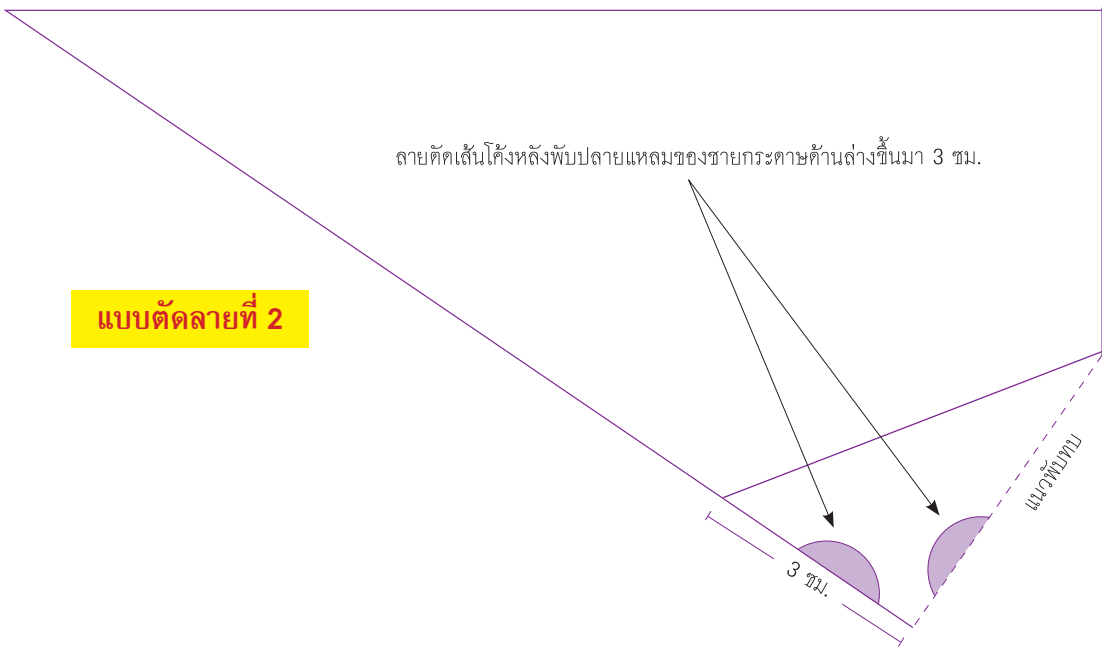
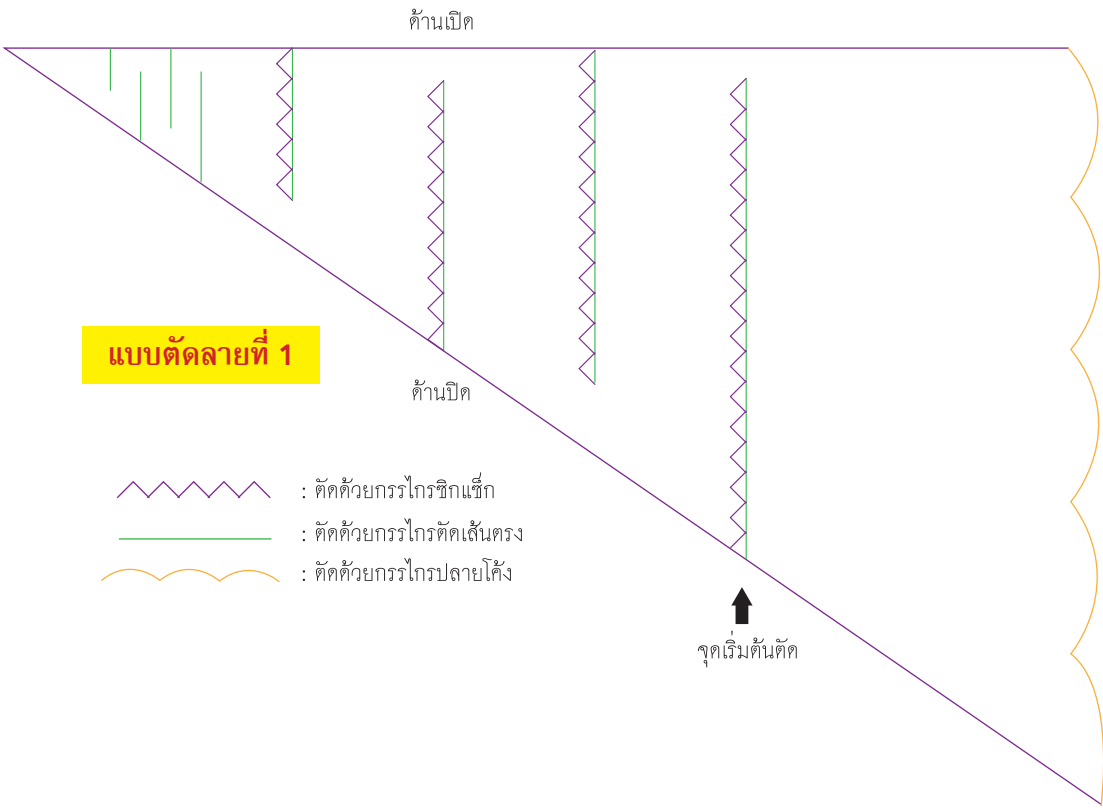

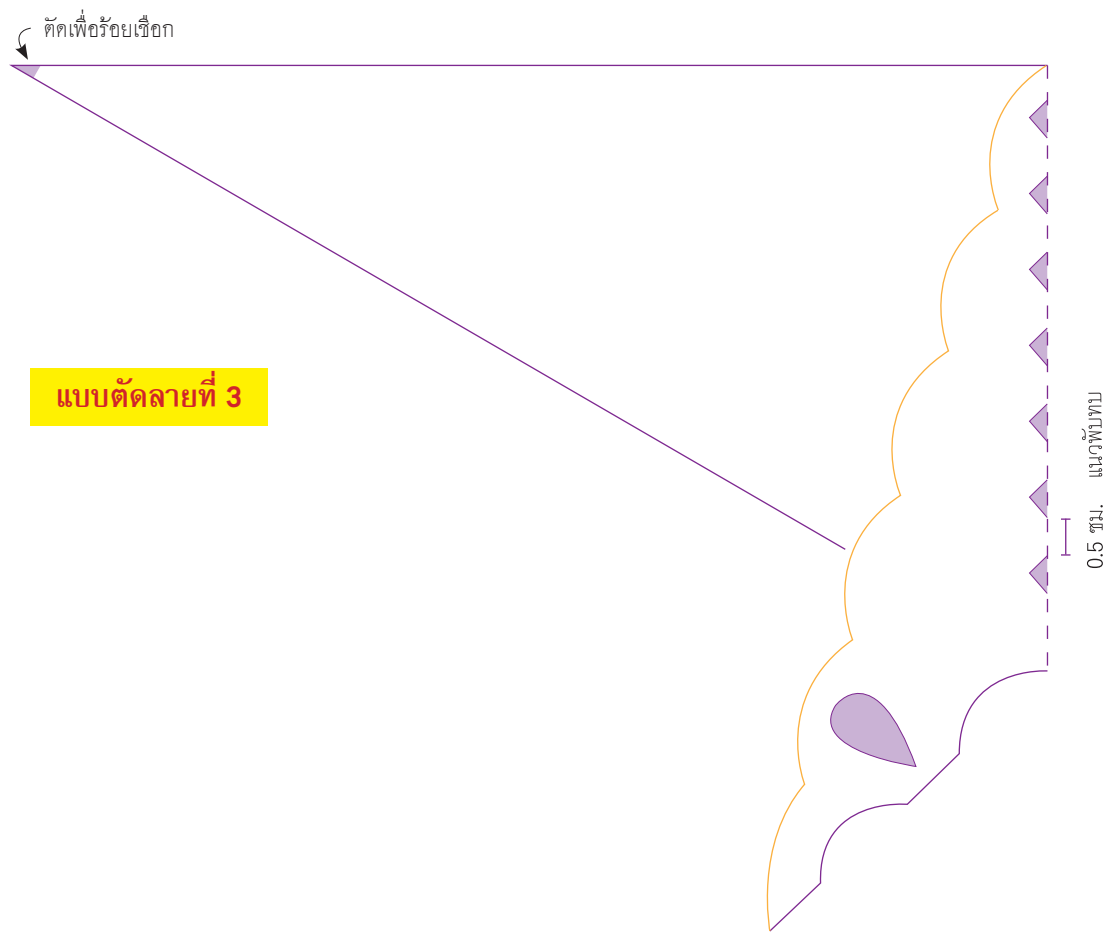
9. ตัดกระดาษแข็งเป็นรูปวงกลมขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 3 เซนติเมตร เจาะรูตรงกลาง จากนั้นตัด เชือกให้มีความยาวตามต้องการ ผูกปมที่ปลายด้านหนึ่ง สอดปลายด้านที่ไม่ผูกปมเข้าในรูกระดาษแข็ง แล้วร้อย ผ่านกระดาษที่ตัดไว้ โดยสอดจากด้านล่างขึ้นมา

10. ยกพวงมโหตรขึ้นตรง ๆ แล้วจัดกระดาษให้ได้รูปทรง สวยงาม

แบบตัดลายแบบที่ 2

แบบที่ 3

(พับ 3 ทบ)

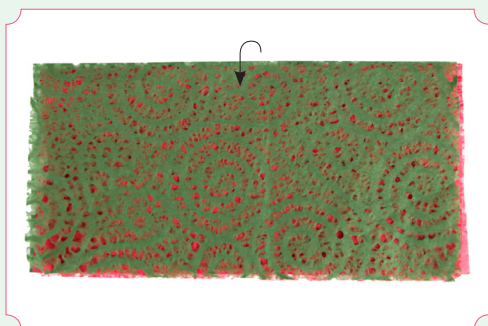
วัสดุอุปกรณ์

1. กระดาษสาสีเขียวกับสีแดง
2. กรรไกรแบบต่างๆ
3. กระดาษแข็ง
4. เชือกสำหรับแขวน

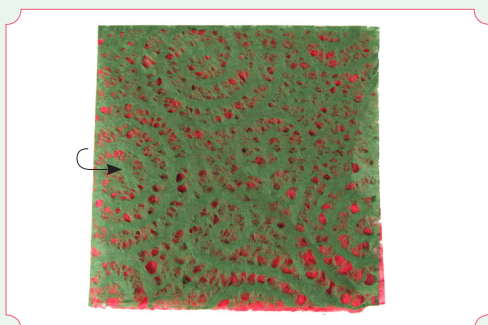
ขั้นตอนการทำ

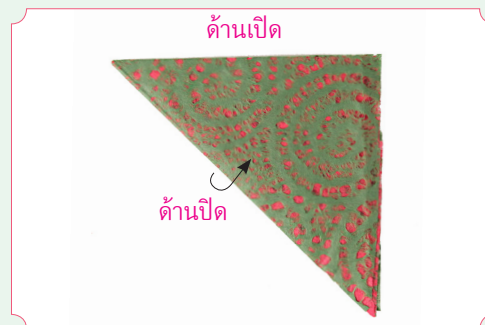
1. ตัดกระดาษสีเขียวกับสีแดงเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขนาด 10x10 นิ้ว จำนวนสีละ 1 แผ่น แล้ววางกระดาษสีแดงซ้อนบนกระดาษสีเขียว

2. พับทบครึ่งจากด้านบนลงมาด้านล่าง แล้วจัดให้ขอบกระดาษทุกด้านเสมอกัน

3. พับทบครึ่งจากด้านซ้ายไปด้านขวา แล้วจัดให้ขอบกระดาษทุกด้านเสมอกัน

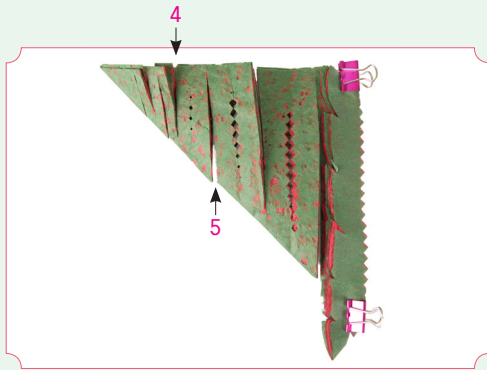
4. พับครึ่งในแนวทแยง โดยพับมุมกระดาษด้านล่างซ้าย ขึ้นไปจดกับมุมกระดาษด้านบนขวา

5. ตัดกระดาษตามแบบตัดลายตามลำดับดังนี้

- ตัดเส้นตรงจากขอบกระดาษด้านบน (ด้านเปิด) และด้านล่าง (ด้านปิด) สลับกันไปมา โดยตัดด้านเปิด 4 เส้น ด้านเปิด 3 เส้น โดยเหลือขอบกระดาษไว้ด้านละ 1 เซนติเมตร

- ตัดลายตรงขอบกระดาษทั้งสามด้านตามตำแหน่งในแบบตัดลาย

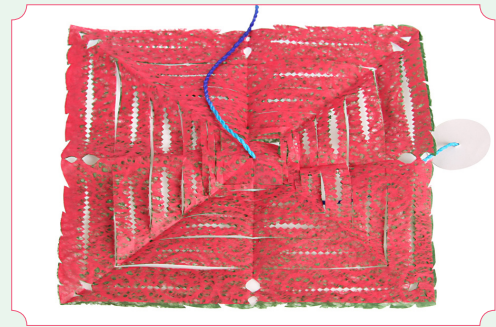
6. พับกระดาษระหว่างเส้นตรงเส้นที่ 4 กับ 5 แล้วตัดด้วยกรรไกรซิกแซ็กตามตำแหน่งในผังตัดลายโดยเหลือขอบกระดาษทั้งสองด้านไว้ด้านละ 1 เซนติเมตร ทำเช่นเดียวกันกับอีกสามเส้นที่เหลือ

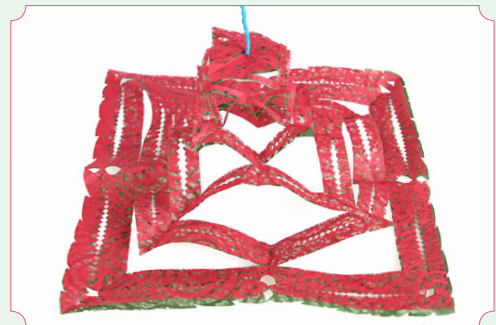
7. ดึงคลิปหนีกระดาษออก แล้วตัดปลายแหลมด้านซ้ายออกเล็กน้อยเพื่อร้อยเชือกสำหรับแขวน

8. กางกระดาษออก จะได้กระดาษที่มีลักษณะดังรูป

9. ตัดกระดาษแข็งเป็นรูปวงกลมขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 5 เซนติเมตร เจาะรูตรงกลาง จากนั้นตัดเชือกให้มีความยาวตามต้องการ ผูกปมที่ปลายด้านหนึ่ง สอดปลายด้านที่ไม่ผูกปมเข้าในรูกระดาษแข็ง แล้วร้อยผ่านกระดาษที่ตัดไว้ โดยสอดจากด้านล่างขึ้นมา

10. ยกพวงมโหตรขึ้นตรงๆ แล้วจัดกระดาษให้ได้รูปทรงสวยงาม

แบบตัดลายแบบที่ 3

